

Завгородній Костянтин Васильович,
кандидат економічних наук, ДП
«Виробниче об'єднання «Південний
машинобудівний завод ім. О.М. Макарова»

Неймет Віктор Вікторович,
Здобувач PhD спеціальності «Економіка»,
Мукачівський державний університет;

Zavgorodniy Konstantin,
PhD in Economics, State Enterprise "Production
Association Southern Machine-Building Plant
named after A.M. Makarov",
<https://orcid.org/0000-0002-7953-3971>

Neimet Viktor,
Candidate of PhD in "Economics",
Mukachevo State University,
<https://orcid.org/0009-0001-9824-0920>

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ**
**STRATEGIC GUIDELINES FOR THE POST-WAR RECOVERY OF THE NATIONAL ECONOMY IN
THE CONDITIONS OF INCLUSIVE DEVELOPMENT**

Завгородній К. В., Неймет В. В. Стратегічні
орієнтири післявоєнного відновлення
національної економіки в умовах
інклюзивного розвитку. *Український журнал
прикладної економіки та техніки*.
2023. Том 8. № 1. С. 277 – 283.

Zavgorodniy K., Neimet V. Strategic guidelines
for the post-war recovery of the national
economy in the conditions of inclusive
development. *Ukrainian Journal of Applied
Economics and Technology*.
2023. Volume 8. № 1, pp. 277 – 283.

Повоєнне відновлення повинно враховувати концепцію інклюзивного розвитку, що спрямована на зміцнення громадської безпеки та соціальної згуртованості, підтримку відбудови економіки постраждалих і деокупованих територій і реалізацію реформ децентралізації влади та охорони здоров'я на підконтрольних уряду України громад. Саме тому обґрунтування стратегічних орієнтирів післявоєнного відновлення національної економіки має базуватися на умовах інклюзивного розвитку. Метою статті є обґрунтування стратегічних орієнтирів післявоєнного відновлення національної економіки в умовах інклюзивного розвитку. Аналіз показав, що структурна модель економіки України з позиції технологічного розвитку залишається низкотехнологічною. Про це свідчить частка виробництва, що належать до 4 і 5 технологічних укладів, яка становить усього 3,9% та 1,1% відповідно. Результати аналізу показали, що виявлені у динаміці негативні тренди щодо зменшення і до того низької частки виробництва у ВВП, зокрема виробництва з високими технологіями. Визначено, що попри ріст цифрових технологій у ВВП, вони, на жаль, упроваджуються насамперед у сфері державного управління, торгівлі та обслуговування. Доведено, що технологічна структура економіки України відповідно до критеріїв організації економічного співробітництва щодо відповідності галузевої та технологічної структури є нестійкою, а її прояв у майбутньому може призвести до критичних наслідків, зокрема і для добробуту населення. Обґрунтовано, що проектування економічної моделі сталого розвитку в умовах невизначеності та глобальної турбулентності вимагає поділу чинників економічної трансформації на дві групи («жорсткі чинники» та «м'які чинники»). Характерним для «жорстких чинників» є відновлення та відбудова після проведення комплексного аналізу й оцінювання стану економічного, інфраструктурного та ресурсного потенціалів національної економіки, а також регіональних господарств після перемоги, повного припинення бойових дій і гарантування воєнної безпеки. Відповідно, «м'які чинники» характеризують сукупність сприятливого клімату для реалізації запланованих змін, а також функцію стимулювання чи гальмування тих чи інших процесів.

Ключові слова: стратегічні орієнтири, національна економіка, повоєнне відновлення, інклюзивний розвиток.

Post-war recovery must consider the concept of inclusive development, which is aimed at strengthening public security and social cohesion, supporting the reconstruction of the economy of the affected and de-occupied territories, and implementing the reforms of decentralization of power and health care in communities under the control of the government of Ukraine. That is why the substantiation of the strategic orientations of the post-war recovery of the national economy should be based on the conditions of inclusive development. The article aims to justify the strategic directions of the post-war recovery of the national economy in the states of inclusive development. The analysis showed that the structural model of Ukraine's economy from the point of view of technological development remains low-tech. This is evidenced by the share of productions belonging to 4 and 5 and technological systems, which is only 3.9 and 1.1 percent, respectively. The analysis results showed negative trends in the dynamics regarding the reduction of the already low share of production in GDP, particularly in high-tech industries. It was determined that despite the growth of digital technologies in GDP, unfortunately, they are implemented primarily in public administration, trade, and service. It has been proven that the technological structure of Ukraine's economy, according to the criteria of the organization of economic cooperation regarding the conformity of the sectoral and technical construction, is unstable, and its manifestation in the future may lead to critical consequences for the well-being of the population. It is substantiated that the design of an economic model of sustainable development in conditions of

© Завгородній Костянтин Васильович, Неймет Віктор Вікторович, 2023

uncertainty and global turbulence requires the division of factors of economic transformation into two groups ("hard factors" and "soft factors"). Characteristic of "hard factors" is that recovery and reconstruction are possible after conducting a comprehensive analysis and assessment of the state of the economic, infrastructural, and resource potential of the national economy, as well as regional economies after victory, the complete cessation of hostilities and the guarantee of military security. Accordingly, "soft factors" characterize a set of favorable climates for the implementation of planned changes, as well as the function of stimulating or inhibiting these or other processes.

Keywords: *strategic guidelines, national economy, post-war recovery, inclusive development.*

Вступ

Воєнний стан, бойові дії на більшості територій України призвели до стагнації національної економіки. Обґрунтування стратегічних орієнтирів післявоєнного відновлення національної економіки є головним завданням уряду щодо розбудови країни. Повеєнне відновлення має враховувати концепцію інклюзивного розвитку, що спрямована на зміцнення громадської безпеки та соціальної згуртованості, підтримку відбудови економіки постраждалих і деокупованих територій і реалізацію реформ децентралізації влади та охорони здоров'я на територіях підконтрольних уряду України громад. Саме тому обґрунтування стратегічних орієнтирів післявоєнного відновлення національної економіки має базуватись на умовах інклюзивного розвитку.

Особливостям обґрунтування стратегічних орієнтирів розвитку національної економіки присвячені праці відомих науковців, зокрема: І. Бобух, Н. Гончарова, В. Ємельянов, І. Іртищева, І. Крамаренко, Ю. Кіндзерський, І. Клопов, І. Коваленко, Ю. Мельник, В. Рибінцев, М. Стегней, Н. Чкірка, Л. Шевченко, О. Фащевська, К. Хаустова та ін. Однак воєнний стан визначає пріоритетним розроблення та обґрунтування стратегічних орієнтирів післявоєнного відновлення національної економіки в умовах інклюзивного розвитку, чим і визначено актуальність дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування стратегічних орієнтирів післявоєнного відновлення національної економіки в умовах інклюзивного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Одним з факторів, що сприяв швидкому розвитку процесів цифровізації в Україні є міцна інституційна підтримка держави та активна співпраця на цьому полі діяльності з міжнародними організаціями. Зокрема, 2018 р. уряд ухвалив «Концепцію цифрової економіки та суспільства», а також відповідний план дій. Цей документ – це фактично дорожня карта цифрової трансформації економіки України, яка передбачає перехід від сировинного типу економіки, яка споживає природні ресурси, до високотехнологічних виробництв та ефективних процесів за допомогою ІТ-технологій і комунікацій [1].

У стратегії «Цифрова адженда України 2030» визначено, що пріоритетним для розвитку конкурентоспроможної інклюзивної економіки є цільовий (форсований) сценарій розвитку цифрової економіки в Україні, що передбачає протягом 5-10 років повний перехід української економіки на цифрові технології, результатом чого стане зростання питомої ваги цифрової економіки у ВВП до 65% [2]. На думку спеціалістів, реалізація сценарію потребує:

- 1) усунення інституційних бар'єрів і вдосконалення законодавства у сфері цифрової економіки та інноваційної діяльності;
- 2) державного контролю, ефективного регулювання та стимулювання цифровізації секторів економіки, становлення ефективних цифрових комунікацій;
- 3) розбудови інформаційно-комунікаційної інфраструктури, зокрема мереж 5G, зниження міжрегіональних диспропорцій у сфері зв'язку, Інтернету та енергетичного забезпечення;
- 4) ініціації державою масштабних проектів цифровізації та трансформаційних ініціатив з використанням сучасних можливостей державно-приватного партнерства;
- 5) забезпечення пріоритетного розвитку ІТ-кластерів, формування державного замовлення на цифрові технології;
- 6) підготовки кадрів, підвищення цифрової грамотності населення.

Не можемо не погодитися з думкою фахівців, що «головною мотивацією держави обрати цільовий сценарій розвитку цифрової економіки є здатність цифрових технологій стрімко збільшувати продуктивність та ефективність економіки та бізнесу. Галузі, що їх використовують, зростають, згідно з даними Світового банку, BCG, Accenture, у 2-4 рази швидше, ніж у середньому

за галузями. Сфери життєдіяльності (освіта, медицина, транспорт тощо), що модернізуються завдяки цифровим технологіям, стають набагато ефективніші та створюють нові цінності та якості, які дуже часто призводять до повної трансформації старої системи» [2].

Варто зазначити, що у цьому напрямі уряд вже зробив дієві кроки, що позначилися на процесах цифрової трансформації у країні. Зокрема, протягом 2018-2020 рр. розроблено і затверджено низку законодавчих ініціатив щодо підтримки ІТ-сектору, розроблено і вже на стадії успішної реалізації низка державних програм, серед яких: Е-уряд, Е-освіта, Е-здоров'я, мобільний додаток «Дія», що дозволяє громадянами отримувати широкий спектр адміністративних послуг тощо.

Важливим кроком до цифровізації України є її долучення до участі у Програмі «Цифрова Європа» до 2027 р. Як стверджують у міністерстві, «вона надає фінансування для цифровізації країн Європи за різними напрямками. Загальний фонд Програми «Цифрова Європа» становить 7,5 млрд євро. На фінансування проектів за вказаними та доступними для України напрямками Програми передбачено близько 6 млрд євро. Їх виділятимуть протягом 7 років.

Усього для України доступно чотири основні напрями, у яких можна отримати фінансування:

– Високопродуктивний комп'ютинг – 2,2 млрд євро. Сюди можуть податися проекти, які обчислюють великі масиви даних для рішень у сфері економіки, охорони здоров'я або оборонної промисловості.

– Штучний інтелект, дані та хмарні послуги – 2,1 млрд євро. Сюди можуть податися проекти, які створюють продукти на базі штучного інтелекту для полегшення роботи підприємств, держадміністрацій або дослідницьких установ.

– Цифрові навички – 580 млн євро. Сюди можуть податися проекти, які створюють можливості для набуття нових навичок у сфері ІТ.

– Використання цифрових технологій в економіці та суспільстві – 1,1 млрд євро. Сюди можуть податися проекти, які впроваджують цифровізацію у бізнесі або у сфері електронного урядування, охорони здоров'я, навколишнього середовища, освіти та культури, технологій Smart City» [3].

Успішність процесів діджиталізації в Україні, яка дала позитивні результати для економіки і суспільства вже у короткостроковому періоді і набуває системності та широкої дифузії показує, що за наявності політичної волі та стратегічного бачення держава може ефективно діяти та вирішувати поставлені завдання навіть в умовах економічної турбулентності й дефіциту фінансів.

Основою проектування моделі інклюзивного розвитку є оцінювання потенціалу переходу економіки до нового технологічного укладу. Технологічний рівень країни визначається насамперед технологічною структурою виробничого комплексу, зокрема співвідношенням виробництв з використання високих технологій, технологій середнього рівня та технологій низького рівня. Попри певні досягнення, структурна модель економіки України з позиції технологічного розвитку залишається низькотехнологічною. Про це свідчить частка виробництв, що належить до 4 і 5 технологічних укладів, яка становить усього 3,9% та 1,1% відповідно. У табл. 1 наведено структуру економіки України за технологічним рівнем наявних виробництв.

Таблиця 1. Показники технологічного розвитку національної економіки

Показники, млн грн	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Приріст 2020/2012
Інформаційно-комунікаційні технології	35100	48341	66062	76553	85392	106449	105384	200
% до ВВП	3,5	3,6	3,9	3,6	3,7	3,9	4,5	1,0
Виробництво з використанням високих технологій	21416	25689	32702	35526	32028	32465	24683	15,3
% до ВВП	2,1	1,9	1,9	1,7	1,4	1,2	1,1	-1,1
Виробництво з використанням технологій середньо-високого рівня	55606	62107	56942	71424	87942	104058	91681	64,9
% до ВВП	5,5	4,7	3,3	3,4	3,8	3,8	3,9	-1,6
Виробництво з використанням технологій середньо-низького рівня	58724	89779	105184	161629	180961	149441	131644	124,2
% до ВВП	5,8	6,8	6,2	7,7	7,8	5,4	5,6	-0,2
Виробництво з використанням технологій низького рівня	85463	125914	140241	177424	175841	188695	162205	89,8
% до ВВП	8,4	9,5	8,2	8,5	7,6	6,9	6,9	-1,5

Джерело: розраховано за даними [4].

У динаміці бачимо негативні тренди щодо зменшення і так низької частки виробництва у ВВП, зокрема виробництв з високими технологіями.

Попри ріст цифрових технологій у ВВП, вони, на жаль, упроваджуються насамперед у сфері державного управління, торгівлі та обслуговування. Технологічна структура економіки України, відповідно до критеріїв організації економічного співробітництва щодо відповідності галузевої та технологічної структури, є нестійкою, а її прояв у майбутньому може призвести до критичних наслідків, зокрема і для добробуту населення. «Типова стійка технологічна структура економіки оцінюється відповідно до Класифікації виробничих структур, прийнятої ЄС, відповідно до якої структура повинна мати такий вигляд: приблизно 50% – сумарна частка високо-технологічних (20%) і середньотехнологічних (30%) виробництв; приблизно 50% це сумарна частка низькотехнологічних (30%) і середньонизькотехнологічних (20%) виробництв» [5, с. 35].

Негативними є також тенденції до зниження чисельності працівників на виробництвах з високими та середньо-високими технологіями, що призводить до непродуктивності використання кваліфікованої робочої сили в економіці, її деградації з позицій участі в розробленні інновацій і стимулює відтік кваліфікованих кадрів за кордон. У табл. 2 наведено структурні зміни зайнятості у сфері різних рівнів технологічних виробництв і в галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

Таблиця 2. Структурні зміни в чисельності зайнятих у різних рівнях технологічних виробництв в Україні

Чисельність зайнятих в економіці	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Приріст 2020/2012, %
		7679667	5889701	5801140	5812922	5959474	6407543	
Інформаційно-комунікаційні технології	190881	140685	132158,0	128973	127941	136485	150133	-21
% у чисельності зайнятих	2,5	2,4	2,3	2,2	2,1	2,1	2,4	-0,1
Виробництво з використанням високих технологій	131818	107140	103351	103115	95706	95793	87911	-33
% у чисельності зайнятих	1,7	1,8	1,8	1,8	1,6	1,5	1,4	-0,3
Виробництво з використанням технологій середньо-високого рівня	516492	370084	356219	358760	360601	346833	351646	-31
% у чисельності зайнятих	6,7	6,3	6,1	6,2	6,1	5,4	5,6	-1,1
Виробництво з використанням технологій середньо-низького рівня	634213	470462	441371	432909	434703	422536	426998	-32
% у чисельності зайнятих	8,3	8,0	7,6	7,4	7,3	6,6	6,8	-1,5
Виробництво з використанням технологій низького рівня	678510	532500	528683	550213	558281	547976	546307	-19
% у чисельності зайнятих	8,8	9,0	9,1	9,5	9,4	8,6	8,7	-0,1

Джерело: розраховано за даними [4].

Дані таблиці свідчать, що чисельність зайнятих у національній економіці показує тенденцію до скорочення. Так, протягом 2012-2020 рр. цей показник скоротився на 18%, що створює перешкоди для розвитку інклюзивної економіки. Загрозливим є суттєве скорочення зайнятих у секторі виробництва з використання високих технологій (-33%) та у виробництві середньо-високого рівня (-31%), що наочно засвідчує реалізацію вектора деіндустріалізації.

Отже, важливим є перегляд структурно-галузевої моделі розвитку економіки та визначення основних драйверів, що стимулюватимуть приріст доданої вартості, робочих місць, внутрішнє споживання та розширюватимуть експортні можливості.

Водночас вказані сфери економічної діяльності, що створюватимуть базовий кістяк майбутньої економіки, мають відповідати таким критеріям:

- базування на внутрішніх доступних ресурсах (частка зовнішнього імпорту сировини, матеріалів або енергії має складати не більше 45%);
- потенціал до створення високого рівня доданої вартості;
- здатність замінювати частину імпорту;
- здатність до експортного потенціалу;
- здатність впроваджувати інноваційні технології у виробництво;
- достатність кваліфікованих кадрів.

Погоджуємося з авторами колективної монографії, що «при формуванні галузевої і технологічної структури промисловості слід відійти від перспективної, вигідної для країни спеціалізації у глобальному, європейському та внутрішньому вимірі, враховуючи наявні ресурси,

внутрішні та зовнішні ризики і загрози, в тому числі економічного, енергетичного, військового, екологічного характерів. Україна може спеціалізуватися:

– стосовно глобальної економіки – як виробник і постачальник якісних продуктів харчування глибокої переробки;

– у регіональному вимірі – як головний транс'європейський міжнародний транзитер у напрямках «Захід – Схід» та «Північ – Південь», провідний лікувально-оздоровчий та науково-технологічний центр Європи;

– у внутрішньому вимірі – як ефективна держава – соціальний архітектор і менеджер для власного населення, що гарантує йому доступне комфортне житло, високоякісне доступне медичне обслуговування, розвинену комунальну і соціальну інфраструктуру, якісну освіту, гарантоване робоче місце з достатнім рівнем оплати праці, екологічно безпечні умови життя» [6, с. 154].

Водночас, ураховуючи сучасні реалії війни та невизначені позиції щодо рівня залишкового потенціалу країни у поствоєнний період, а також кон'юнктуру глобального ринку, на нашу думку, концентрація уваги у сфері інклюзивного розвитку має бути спрямована насамперед на видах економічної діяльності, що найменше постраждали у регіонах внаслідок війни і здатні найперше задовольнити внутрішній попит і забезпечити продовольчу, енергетичну та соціальну безпеку. Такими секторами є:

- сільське господарство та харчова промисловість;
- будівництво та виробництво будівельних матеріалів і конструкцій;
- видобуток, транспортування та розподіл енергетичних ресурсів;
- охорона здоров'я та фармацевтика;
- військово-промисловий комплекс.

Паралельно і дотично мають розвиватись такі галузі, як інформація і телекомунікації, фінансовий сектор, освітні послуги та торгівля.

Загалом можна стверджувати, що всі види економічної діяльності в Україні є важливими у період післявоєнного відновлення та, за умови їх ефективного розвитку, створюють ефект синергії, що проявляється на всіх рівнях. Тобто економічна модель має спрямовуватися насамперед не на вибір галузей, а на створення умов для якісних трансформацій в усіх сферах економічного і суспільного буття, наближаючи їх до моделі інклюзивного розвитку.

Досвід країн з інклюзивною економікою свідчить, що формування економічного блоку моделі є недостатнім для забезпечення інклюзивного розвитку. Необхідною умовою є також створення ефективної системи перерозподілу національного доходу, що сприятиме зміцненню економічного розвитку (залишатиме кошти для інвестицій), а з іншого – сприятиме соціальному розвитку.

Проектування економічної моделі сталого розвитку в умовах невизначеності та глобальної турбулентності вимагає поділу чинників економічної трансформації на дві групи, а саме:

1) «жорсткі чинники», які формують реальні матеріальні умови розвитку обраної моделі економіки, відновлення та відбудова яких можлива після проведення комплексного аналізу й оцінювання стану економічного, інфраструктурного та ресурсного потенціалу національної економіки, а також регіональних господарств після перемоги, повного припинення бойових дій і гарантування воєнної безпеки;

2) «м'які чинники», що сукупно формують сприятливий клімат для реалізації запланованих змін, а також функцію стимулювання чи гальмування тих чи інших процесів. Наведені чинники є адаптивними та водночас здійснюють суттєвий вплив на поведінку всіх акторів економічних процесів завдяки визначенню відповідних правил їхньої поведінки та взаємовідносин. Такі чинники умовно поділяються на:

- методи та інструменти державного регулювання;
- нормативно-правове забезпечення економічних процесів;
- цільові пріоритети та індикатори економічного і соціального розвитку;
- державні плани, проекти і програми;
- організаційні та просвітницькі заходи;
- інструменти монетарної, бюджетної, фіскальної, тарифної, митної, соціальної й екологічної політики.

До «жорстких чинників» умовно належать:

- стан енергетичної інфраструктури та інфраструктури зв'язку;

-
- рівень енергетичної безпеки;
 - стан земельних ресурсів (питома вага оброблювальних площ, які уникли екологічного забруднення внаслідок воєнних дій, а також є безпечними для експлуатації і не потребують розмінування);
 - стан логістичної інфраструктури (доріг з твердим покриттям, залізничних колій, морських і річкових портів і їхньої інфраструктури, мостів, переїздів і пунктів пропуску, складських приміщень і їх місткості);
 - стан соціальної інфраструктури та житлово-комунального господарства;
 - екологічний аудит територій і водних ресурсів;
 - стан виробничої інфраструктури, зокрема в стратегічних секторах економіки.

Повний аудит та оцінювання жорстких чинників дозволить визначити сильні сторони та обсяги стратегічного потенціалу повоєнної економіки, а також кошторис робіт і необхідні обсяги інвестицій для відбудови народного господарства. Водночас пропонується модель передбачає не просто відновлення наявного економічного потенціалу до його довоєнного стану, а оцінювання з позицій проектного менеджменту, тобто відповідність майбутнім потребам для розбудови інклюзивної економіки. У цьому випадку нормування показників здійснюватиметься за концепцією цільового та структурного підходів. Орієнтовними показниками нормування на початковому етапі можуть слугувати аналогові показники, досягнуті в країнах-членах ЄС, у яких уже враховано певний рівень технологічності, ресурсних затрат і продуктивності праці.

Прикладом тут може слугувати відновлення енергетичного потенціалу країни, але вже на умовах інтеграції енергосистеми з загальноєвропейською. Відповідно, норми, що мають бути досягнуті в результаті роботи системи, відповідають нормам ЄС у цій сфері.

Такий підхід дозволить не тільки спроектувати більш ефективну з позицій сталого інклюзивного розвитку економічну модель, а також створить передумови для спрощення процесів європейської інтеграції України.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Аналіз показав, що структурна модель економіки України з позиції технологічного розвитку залишається низькотехнологічною. Про це свідчить частка виробництва, що належать до 4 і 5 технологічних укладів, яка становить усього 3,9% і 1,1% відповідно. Результати аналізу показали, що виявлені у динаміці негативні тренди щодо зменшення і так низької частки виробництва у ВВП, зокрема виробництв з високими технологіями. Визначено, що, попри ріст цифрових технологій у ВВП, вони, на жаль, упроваджуються насамперед у сфері державного управління, торгівлі та обслуговування. Доведено, що технологічна структура економіки України, відповідно до критеріїв організації економічного співробітництва щодо відповідності галузевої та технологічної структури, є нестійкою, а її прояв у майбутньому може призвести до критичних наслідків, зокрема і для добробуту населення.

Обґрунтовано, що проектування економічної моделі сталого розвитку в умовах невизначеності та глобальної турбулентності вимагає поділу чинників економічної трансформації на дві групи («жорсткі чинники» та «м'які чинники»). Характерним для «жорстких чинників» є: відновлення та відбудова можлива після проведення комплексного аналізу й оцінювання стану економічного, інфраструктурного та ресурсного потенціалу національної економіки, а також регіональних господарств після перемоги, повного припинення бойових дій і гарантування воєнної безпеки. Відповідно, «м'які чинники» характеризують сукупність сприятливого клімату для реалізації запланованих змін, а також функцію стимулювання чи гальмування тих чи інших процесів.

Література

1. Концепція цифрової економіки та суспільства. URL: <http://bit.ly/2DnDXyZ>
2. Україна 2030e – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. 2018. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-3>
3. Україна долучилася до Програми «Цифрова Європа»: що це означає. Урядовий портал. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-doluchylasia-do-prohramy-tsyfrova-ievropa-shcho-tse-oznachaie>
4. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Скірка Н. Я. Структурні зміни в економіці України та стратегічні напрями державного регулювання. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2012. №4. С. 34–37.

6. Бобух І.М., Кіндзерський Ю.В., Фащевська О.М. та ін. Структурні зміни як основа інклюзивного розвитку економіки України: монографія / за ред. д.е.н. І.М. Бобух; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». Київ, 2020. 516 с.
7. Крамаренко І. С., Широков М. А., Нікон Д. Є., Білоус О. А. Роль інвестиційного потенціалу у контексті продовольчої безпеки. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки*. 2018. № 3. С. 433–444.
8. Крамаренко І. С. Фактори впливу на інвестиційно-фінансову привабливість підприємств агропродовольчої сфери України. *Агросвіт*. 2013. №15. С. 22–24.
9. Козаченко Л. А., Крамаренко І. С. Позичування інвестиційного потенціалу України у світових рейтингах. *Бізнес Інформ*. 2021. №4. С. 127–132.
10. Крамаренко І. С., Войт Д. С., Сєнкевич О. Ф. Стратегічні доміанти формування і розвитку інвестиційного потенціалу: регіональні та національні особливості. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50. Ч.1. С. 167–175.

References

1. Concept of digital economy and society. Available at: <http://bit.ly/2DnDXyZ>
2. Ukraine 2030e is a country with a developed digital economy. Ukrainian Institute of the Future. (2018). Available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-3>
3. Ukraine joined the «Digital Europe» Program: what does it mean. Government portal. (2022). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-doluchylasia-do-prohramy-tsyfrova-ievropa-shcho-tse-oznachaie>
4. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Skirka, N. Ya. (2012). «Structural changes in the economy of Ukraine and strategic directions of state regulation». *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. No 4. P. 34–37.
6. Bobukh, I.M., Kindzers'kyj, Yu.V., Fashevs'ka O.M. and others. (2020). *Strukturni zminy yak osnova inkluzivnoho rozvytku ekonomiky Ukrainy*. [Structural changes as a basis for the inclusive development of the economy of Ukraine]. In Bobukh, I.M. NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy». Kyiv. Ukraine.
7. Kramarenko, I. S., Shyrokov, M. A., Nikon, D. Ye., and Bilous O. A. (2018). «The role of investment potential in the context of food security». *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Seriya: Ekonomichni nauky*. No 3. pp. 433–444.
8. Kramarenko, I. S. (2013). «Factors affecting the investment and financial attractiveness of agro-food enterprises of Ukraine». *Ahrosvit*. No 15. pp. 22–24.
9. Kozachenko, L. A., and Kramarenko, I. S. (2021). «Positioning of Ukraine's investment potential in world rankings». *Biznes Inform*. No 4. pp. 127–132.
10. Kramarenko, I. S., Vojt, D. S., and Sienkevych, O. F. (2020). «Strategic dominants in the formation and development of investment potential: regional and national features». *Prychornomors'ki ekonomichni studii*. Issu 50. Part 1, pp. 167–175.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2023 р.